

OM och HUR används de klassiska folk- och konstsagorna i dagens förskola och lågstadium?

- En jämförande undersökning om hur användandet av klassiska sagor förändrats genom åren och vilken funktion de fyller idag.

Författare: Jessica Johansson

Examensarbete: Lärarutbildningen, 15 hp.

AUO 3 Professionellt lärarskap (15-30 hp.)

Högskolan på Gotland Vårterminen 2010

Handledare: Kerstin Gustafson

Examinator: Agneta Bronäs

English title: If and how do we use classic fairytales in today's preschool and primary school?

A comparison survey of how the usage of classic tales has changed during the years and what kind of function they have today.

*”I sagans skog där snurrar
sagans slända och spinner
tråd som blank som solen är.
I sagans skog kan nästan
allting hända och allting
händer också där.*

Lennart Hellsing

Förord

Jag vill passa på att tacka min handledare Kerstin Gustafson för hennes stöd och hjälp under detta arbetes gång men även för all positiv feedback jag fått under åren på lärarutbildningen. Ett stort tack riktas också till mina nära och kära som stått ut med mig under dessa krävande veckor då arbetet med detta självständiga arbete pågått. De respondenter som deltagit i min studie riktas ett särskilt tack – utan er inget arbete.

Jessica Johansson

Visby maj 2010

Sammanfattning

Min studie har varit fokuserad på de klassiska sagorna och dess vara eller icke vara i 2000-talets skola och förskola. Arbetet har gått ut på att undersöka om pedagoger idag använder sig av klassiska sagor i sin undervisning och hur motiveras i så fall användandet.

Metoden jag valt att använda mig av är strukturerade intervjuer med fyra oberoende pedagoger – två förskollärare och två lågstadielärare. De artefakter jag hade med mig vid intervjuerna var endast papper och penna då jag inte ville att det skulle bli en orättvis bedömning vid utskriften – detta för att två av intervjuerna gjordes på telefon och inspelning inte var möjlig.

Mitt syfte med min studie har varit att undersöka om det går att använda de klassiska sagornas innebörd och betydelse i dagens pedagogiska verksamhet eller om dessa gamla sagor tjänat ut sitt syfte.

Utifrån mitt syfte har jag tagit fram tre frågeställningar som legat till grund för arbetet med studien:

1. *Om* och *Hur* arbetas det med klassiska sagor i dagens förskola och lågstadium?
2. Finns det en medveten tanke bakom arbetet med sagorna och i så fall hur motiveras användandet?
3. Vilka olika synsätt har det funnits runt klassiska sagor genom tiderna och hur ser vi på dessa sagor idag?

Resultatet blev ett betydligt bättre resultat än jag hoppats på och det visade att den klassiska sagan fortfarande har en plats i dagens undervisning men att arbetet med sagorna anpassas efter pedagogens eget syfte. Det personliga intresset var av stor vikt för de intervjuade respondenterna. Signifikant för de fyra respondenterna var att sagorna använts bland annat till att stärka elevernas självkänsla och det egna jaget.

Nyckelord

Sagor, klassisk skönlitteratur, berättande, barnbok, undervisning, utvecklingspsykologi.

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
Nyckelord	4
Inledning	7
Bakgrund	7
Begreppsdefinition	8
Folksagan	8
Konstsagan	9
Litteraturgenomgång	10
Bruno Bettelheim (1979); <i>Sagens förtrollade värld</i>	10
Marie Lindhagen (1993); <i>En säck full med sagor</i>	10
Ingrid Nettervik (2002); <i>I barnbokens värld</i>	11
Kristin Hallberg (1993); <i>Litteraturläsning</i>	11
Red. Karl Lindqvist (1992); <i>Sagor och symboler</i>	12
Red. Gun Herranen (1995); <i>Sagorna finns överallt</i>	12
Syfte	13
Frågeställningar	13
Teoretiskt utgångsperspektiv	13
<i>Sigmund Freud och psykoanalysen</i>	13
<i>Erik Homburger Erikson psykosociala teori</i>	14
<i>Margaret S. Mahler objektrelationsteorin</i>	15
Tidigare forskning	15
Historik.....	15
Metod	20
Urval	20
Begränsningar.....	20
Bearbetning av materialet.....	20

Validitet.....	21
Resultat.....	21
Om och hur arbetas det med klassiska sagor i dagens förskola och lågstadium? ...	21
Finns det en medveten tanke bakom arbetet med klassiska sagor och hur motiveras användandet?	21
Vilka olika synsätt har det funnits kring klassiska sagor genom tiderna och hur ser vi på dessa sagor idag?	23
Resultatanalys.....	24
Om och hur arbetas det med klassiska sagor i dagens förskola och lågstadium? ..	24
Finns det en medveten tanke bakom arbetet med klassiska sagor och hur motiveras användandet?	25
Vilka olika synsätt har det funnits kring klassiska sagor genom tiderna och hur ser vi på dessa sagor idag?	26
Diskussion.....	28
Slutord	31
Litteratur.....	32
Bilaga 1	33
<i>Den inledande kontakten med respondenterna</i>	
Bilaga 2	35
<i>Etiska rådets fyra huvudkrav</i>	
Bilaga 3	36
<i>Intervju 1 Pedagog A</i>	
Bilaga 4	40
<i>Intervju 2 Pedagog B</i>	
Bilaga 5	43
<i>Intervju 3 Pedagog C</i>	
Bilaga 6	46
<i>Intervju 4 Pedagog D</i>	

Inledning

Under min tid på lärarutbildningen har jag läst två specialiseringar – Drama och film som pedagogiskt verktyg samt Svenska ur ett fördjupat didaktiskt perspektiv. När det gäller kursen i drama och film så fick vi många praktiska verktyg i hur vi med hjälp av dramaövningar och filmer kan komma i kontakt med barnens självkänsla och hur vi kan stärka elever vars egna jag kanske inte är så starkt. Med min undersökning om klassiska sagor ville jag se möjligheterna även i litteraturen och med fokus på just de klassiska sagorna. Efter att ha läst Bruno Bettelheims bok *Sagans förtrollade värld* (1979) fick jag en inblick i alla olika symboler som finns i sagorna och hur vi kan arbeta med litteraturen för att stärka barnens egna jag. Kursplanen i svenska gör oss också påminna om det viktiga uppdrag vi pedagoger har inför våra elever oavsett ålder:

Språket och litteraturen har stor betydelse för den personliga identiteten. Svenskämnet har som syfte att främja elevernas förmåga att tala och skriva väl samt att med förståelse respektera andras sätt att uttrycka sig i tal och skrift, Kursplanen i svenska 2000 [www.skolverket.se].

Våra läroplaner Lpo94 och Lpfö98 vilar stadigt på en värdegrund där vi i skolan tillsammans ska arbeta för att skapa ett tryggt arbetsklimat där jämställdhet och solidaritet ska råda i symbios med individens frihet och integritet. Detta stärks utav Bettelheims (1979) teorier om sagans bidrag till en god självkänedom. För att nå en djupare mening med sitt liv måste man överskrida de ibland alltför snäva gränserna för att slutligen komma med ett värdefullt bidrag till livet om inte just i detta nu men längre fram.

Bakgrund

Jag har under min utbildning börjat fundera på vilken funktion våra gamla klassiska sagor fyller i dagens mediasamhälle. När jag varit ute på VFU (verksamhetsförlagd utbildning) så har jag sett ett mycket begränsat antal böcker dit jag räknar klassikerna. Därför valde jag att undersöka om det är så att dessa sagor är på väg att bytas ut eller om det bara är så att det inte funnits något utbud just där jag varit på VFU. Under mina år på lärarutbildningen har vi pratat mycket om att ta in barnens intressen och erfarenheter i klassrummet – kan det då vara så att vi kanske släpper lite av dessa gamla sagor och istället använder oss av de sagor och böcker som barnen känner sig mer förtrogna med?

Begreppsdefinition

I mitt arbete om klassiska sagor har jag valt att fokusera på de två stora definitionerna av klassiska sagor – folksagor och konstsagor. Man skiljer på dessa olika definitioner och här nedan kommer jag att beskriva varje definition lite mer utförligt.

Folksagan

Det är sagor som har sin grund i det muntliga berättandet och saknar en känd författare. Hur gammal folksagan är kan ingen svara på då det inte finns några nedskrivna litterära verk med vad som tros vara originalversionen. Vi kan i stället endast lita på de tidigare sagoforskarna som daterat upphittade nedskrivna folksagor eller de sagor som skrivits ner av till exempel Bröderna Grimm (Red. Herranen 1995). Den första europeiska folksaga som trycktes vet vi med säkerhet att det var i mitten på 1500-talet i Italien men den samlingen fick ingen större spridning utanför landet. Sagorna var inte tänkta som litteratur för barn när de skrevs utan de var tänkta för den vuxna befolkningen men har genom åren blivit omskrivna att passa även små öron (Lindhagen 1993).

Folksagan uppträder också i olika form med underrubriker som undersagan, novellsagan, djursagan, skämtsagan och kedjesaga. ”*Det var en gång...*” är en typisk början på en undersaga och avslutas med en formel som ”*de levde lyckliga i alla sina dagar*”. Undersagan har som oftast en huvudperson som får ett uppdrag att utföra. Uppdraget går många gånger ut på att besegra något övernaturligt där hjälten eller hjältinnan tar hjälp av magiska föremål eller djur. I undersagan är det ett vanligt spänningsskapande begrepp att använda sig av tretalsupprepningen. Andra särdrag är att till exempel förvandla en groda till en prins eller en råtta till en prinsessa. Handlingen är enkel att förstå då det är det goda mot det onda, fattig kontrasterar den rika och den fula mot den vackra. Karaktärerna är ständigt återkommande i de olika folksagorna – vallpojken, prinsessan, de elaka styvsystrarna, den onda styvmodern, tre bröder, den goda och onda fen etc. Undersagan har alltid ett lyckligt slut där det goda vinner över det onda (Nettervik 2002).

Novellsagan är nära släkt med undersagan men beskriver inte i lika stor utsträckning det övernaturliga. Djursagan är en ungefärlig beskrivning av djurfabeln där sagan har valt att förmänskliga djur. En del av dessa sagor berättar historien om hur det gick till när ett visst djur fick sitt särskilda utseende. Skämtsagan är en humoristisk saga som går ut på att göra karikatyr av någon av personerna i sagan till exempel den dumma och korkade jätten som blir grundlurad av en liten klipsk pojke eller gubbar och kärringar som på något sätt blir

bortgjorda. Den sista formen av folksaga är kedjesagan som går ut på att upprepa något och kan vara i form av en ramsa exempelvis ”*katten på råttan och råttan på repet*” (Nettervik 2002).

Konstsagan

Konstsagan är till skillnad från folksagan en medvetet skapad litterär genre som bygger på folksagan och utnyttjar dess karakteristiska former och motiv. Konstsagan är ett resultat som vuxit fram ur folksagans enorma popularitet. Tack vare att pedagoger under 1800-talet rekommenderade att sagor var lämplig läsning för barn blev konstsagan en enorm succé. Mitt i detta växande forum kom H. C Andersen att bli en av de största inom konstsagan. Även om han fritt botaniserade bland gamla folksagor så lyckades han skapa sig en egen identitet och ett eget kännetecken för sina sagor. Det stora sagointresset växte fram under romantikens känsla för det naturnära och ursprungliga, det oförklarliga och irrationella (Nettervik 2002).

1890-talet kom att bli det stora årtiondet för konstsagan i Sverige. Här började man nu överge de folkliga nedtecknade sagorna och författare tog saken i egna händer och började skriva egna sagor under eget namn – konstsagor. Konstsagan skulle kunna beskrivas som en novell men med folksagans alla attribut som strukturen, miljön och persongalleriet. Det finns tillåtelse att blanda lite folksaga, sägen, myt etc. (Hallberg 1993).

I konstsagan kan vi förutom en litterär struktur hitta ett betydligt mer utförligt bildspråk och ett mer färggrant ordval. Huvudkaraktären (hjälten) som oftast är en till antalet styrs inte av ödet eller spådomar som i folksagan utan det är hans längtan och vilja som ger honom hans starka tro på sig själv (Hallberg 1993).

Under konstsagans guldår i Sverige i slutet på 1800-talet var intresset stort bland författarna att skriva konstsagor. Men efter 1915 så började det ske en litterär uttunning eftersom trycket var så stort på nya böcker så det gavs en möjlighet för vem som helst att skriva sagor. Denna möjlighet lockade en och annan fattig skollärare att dryga ut sin lön något med en egen saga. Att nu vem som helst kunde skriva och publicera sagor sågs inte med blida ögon hos alla och kritiken lät inte vänta på sig och 1926 publicerade barnboksrecensenten, författarinnan och feministen Gurly Linder en svidande kritik om det urusla utbudet av kvalitetsmässiga böcker i *Biblioteksbladet*.

Till julen 1925 utkom en beklämmande mängd sagosamlingar. Om de flesta av dessa kan sägas att de äro fullständigt obehövlige, blottade som de äro på skapande fantasi och äkta sagostämning. I stället för den vackra, i bästa mening enkla och folkliga sagan kommer till barnen en riktig tossa, utstyrd i skrikande färger och behängd med en massa bjäfs och trams

och marknadsåt, eller också drypande av sentimentalitet och en symbolik så djupsinnig att den går barnen spårlöst förbi (Lindhagen 1993, s 22).

Under 60- och 70-talets vänstervåg bannlystes folksagan och konstsagan då det som skulle läsas endast skulle vara av realistisk natur och detta var något som gällde i både Sverige och Europa.

Litteraturgenomgång

Här nedan följer en genomgång av den litteratur vars innehåll legat till grund för min undersökning.

Bruno Bettelheim; Sagans förtrollade värld (1979).

Bettelheim blev banbrytande för sagans fortsatta vara eller icke vara när han 1979 kom ut med sin bok *Sagans förtrollade värld* där han använder sig av folksagans innehåll för att erbjuda barnens fantasi nya dimensioner. Bettelheim (1979) beskriver i sin bok vilka inre problem som barn kan utsättas för under sin uppväxt – narcissistiska besvikelser, oidipusbekymmer, syskonrivalitet och hur barnen ständigt kämpar med sin frigörelse från föräldrarna. Han påtalar att det är viktigt för barnet att förstå vad det är som försiggår på det medvetna planet för att kunna ta sig an det som försiggår på det omedvetna. Det är inte genom barnets förnuft som det kan gripa sig an och förstå det omedvetnas handlingar utan det är genom att tillåta sig dagdrömma, släppa lös sin egen fantasi kring olika sagoelement som anknyter till omedvetna drifter. På detta sätt anpassas en mängd material som gör det omedvetna mer lättåtkomligt och där ett fortsatt arbete är möjligt. Det är just i detta arbete som folksagornas värde är riktigt stort enligt Bettelheim (1979) då de erbjuder barnens fantasier nya dimensioner som de inte kunnat hitta på egen hand. Folksagorna erbjuder med sin utformning en möjlighet att mana fram bilder som gör att barnet kan gestalta sina egna dagdrömmar och ge sitt liv en bättre inriktning. Sagan är förutom en spegel för barnets inre också ett sätt att få förståelse för det goda kontra det onda samt den moraliska aspekten som står beskriven i alla folksagor.

Marie Lindhagen; En säck full med sagor (1993).

Marie Lindhagen är specialpedagog och fil kand. och hon beskriver i sin bok *En säck full med sagor* (1993) sagorna ur en etnologisk, litteraturvetenskaplig och psykodynamisk synvinkel. Hon ger med sin bok många praktiska förslag på hur det går att arbeta med sagor i undervisningssyfte. Det ägnas en stor del åt att beskriva sagan utifrån en specialpedagogisk metod och i detta avsnitt beskriver hon utförligt hur sagoläsningen initierar processer som går

hand i hand för att främja sociala, emotionella och kognitiva färdigheter. Lindhagen (1993) menar på att den betydelse som folksagan kan ha i ett jagstärkande syfte kan vara så pass stark att den kan kompensera eventuella brister i barnets faktiska närhet.

Ingrid Nettervik; I barnbokens värld (2002).

Boken tar upp frågan om och när man började skriva böcker för barn och hon för oss också med på en resa genom tiderna där vi får följa utvecklingslinjerna ur ett historiskt perspektiv. Barnbokens egentliga födelse sägs ligga under 1700-talet och upplysningstiden. Under denna period så förändrades synen på barnet och det avspeglades också i de folksagor som gavs ut under denna tid exempelvis *Pojken som åt ikapp med jätten* och *Hans och Greta*. Barndomen ansågs vara slut vid sju års ålder och barnen började användas som arbetskraft inom jordbruket men också vid gruvan där de på grund av sin korta växt kunde skickas in i trånga utrymmen. Nu var det inte alla som tvingades arbeta under hårda förhållanden utan det var endast barn från den lägre samhällsklassen som utsattes för detta liv. Sagan tar även upp detta då den beskriver hur aristokratins barn i stället skulle lära sig de samhälleliga regler som gällde i deras kretsar (Nettervik 2002).

Med romantikens intåg förändrades ytterligare synen på barnet. Romantikerna satte fantasin och känslan främst när det kom till litteratur för barn och tog också därför delvis avstånd från tanken att barnlitteraturen inte bara skulle roa utan också undervisa. Med romantiken föddes också det stora intresset för det folkliga muntliga berättandet. Bröderna Grimm började under denna tid teckna ner denna typ av muntliga berättelser som senare kom att gå under namnet folksagor (Nettervik 2002).

Kristin Hallberg; Litteraturläsning (1993).

Forskaren och barnbokskritikern Kristin Hallberg gav 1993 ut boken *Litteraturläsning* där hon visar på de möjligheter som barnboken ger genom att den används i undervisningen. Hon menar på att användandet av litteratur ska ske medvetet och att arbetet går ut på att utveckla och aktivera elevernas förmåga att uttrycka sig både muntligt och skriftligt för att skapa en dialog och gemensamma upplevelser. Hallberg skriver vidare att läraren bör läsa högt för sina elever minst 20 minuter varje dag de första 6-7 åren i skolan. Genom lärarens högläsning tränas barnen i koncentration samt att deras förmåga att skapa egna inre bilder ökar. ”*Vill man att skönlitteraturen ska få en medveten och levande funktion i klassens fortlöpande arbete bör man formulera målet för läsningen*” (Hallberg 1993, s 7).

Red. Karl Lindqvist; Sagor och symboler (1992).

Detta är en bok där olika författare beskriver sagan utifrån olika teman bland annat den manliga och kvinnliga aspekten, det muntliga berättandet och konstsagans glansperiod under sekelskiftet. Vad som är signifikativt för alla författarna i boken är att de tror på den goda berättelsens kraft. Eva Nordlinder beskriver i sitt kapitel *Konstsaga och kultursyn* hur vi kring 1890 fick ett ordentligt uppsving när det gäller att läsa sagor och därmed kom också många nya sagor ut på marknaden. Sagorna spreds mest med hjälp av folkskolan, i barntidningar och kalendrar. Tack vare många inspirerande och engagerade folkskollärare (många av dem kvinnor) som kom ut i skolorna med många radikala idéer bland annat från Högre lärarinneseminariet kom barnens läsning att bli något som de kunde påverka och därmed även vad barnen skulle ta del av gällande litteratur. Boken redogör också för hur begreppet saga ska definieras och vad som egentligen menas med ordet.

Red. Gun Herranen; Sagorna finns överallt (1995).

Boken är ett resultat av ett projekt som finansierats av Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H). De tre sagoforskarkollegorna Gun Herranen, Bengt Holbeck och Satu Apo hade på varsitt håll skrivit avhandlingar om sagornas betydelse och strukturer och ville med sina egna forskarintressen som grund skriva en bok om sagorna som finns överallt i vårt samhälle. Med hjälp av andra kollegors artiklar blev det denna bok om olika perspektiv på folksagan i samhället.

Bengt Holbecks kapitel i boken *Om tolkning av sagor* gör gällande att när vi ger oss in på att tolka sagornas budskap så är det viktigt att vi vet vad vi ska tolka och i vilket syfte vi tolkar eftersom när vi läser böcker så gör vi det med olika glasögon och det som jag ser kanske inte andra ser. Han beskriver också vilka psykologiska tolkningar vi kan göra genom att använda oss av de förklaringsmodeller som vi finner hos Jung och Freud. Den Freudianska tolkningen på sagan kom ofta att fungera på ett reduktionistiskt sätt där de förde allting tillbaka till det lilla barnets svårigheter att hitta sig själv i relation till föräldrar och syskon. Även förbjudna frestelser och böjelser hittar vi i Freuds oidipala tolkningar (Red. Herranen 1995).

Syfte

Mitt syfte med det självständiga arbetet är att undersöka om det går att använda de klassiska sagornas innebörd och betydelse i dagens pedagogiska verksamhet eller om dessa gamla sagor tjänat ut sitt syfte.

Frågeställningar

---

4. *Om* och *Hur* arbetas det med klassiska sagor i dagens förskola och lågstadium?
5. Finns det en medveten tanke bakom arbetet med sagorna och i så fall hur motiveras användandet?
6. Vilka olika synsätt har det funnits runt klassiska sagor genom tiderna och hur ser vi på dessa sagor idag?

Teoretiskt utgångsperspektiv

Det finns en mängd forskning kring sagor och jag har valt att fokusera på det psykodynamiska perspektivet. Bruno Bettelheim (1979) blev något av en banbrytare när han under slutet på 70-talet kom ut med sin bok *Sagans förtrollade värld* (1979) där han gav läsare världen över sina tolkningar på vilken betydelse som sagan har för ett barns utveckling. Bettelheim hade sin forskning förankrad hos Sigmund Freuds teorier om jagets funktion i barnets utveckling. Under 80-talet växte en ny helhetssyn på eleverna fram. Elevernas kognitiva begåvning betraktades inte längre som den främsta för att tillgodogöra sig skolans undervisning. I stället handlade det om en mer fri pedagogik som har sin grund i det psykodynamiska synsättet. Inläring är inte längre enbart en fråga om ett starkt intellekt utan nu spelade även känsloutvecklingen en stor roll (Lindhagen 1993).

Denna förändring gör sig också påmind hos pedagogen där hon behöver bli mer äkta och verklig för eleven. Hon måste ha förståelse för sina tidigare relationer och hur hon omedvetet påverkar eleven. På detta sätt blir pedagogen medveten om vilken betydelse hon har för elevens inlärningsprocess. ”*Elevens egna individuella behov och psykiska mognad bör vara utgångspunkt för frihet i inläringen*” (Lindhagen 1993, s 28).

Sigmund Freud och psykoanalysen

Det psykodynamiska synsättet tar hänsyn till både konstitutionella faktorer som miljöfaktorer och utgår ifrån Sigmund Freuds (1856-1939) teorier. Han ansåg att vår personlighet präglas

av tre ting detet, jaget och överjaget. Jagets funktion är att balansera oss så vi fungerar socialt och vara en medlare mellan detets krav på en omedelbar tillfredsställelse och överjagets kravfyllda och starka attityd. Det lilla barnet prövar tidigt sin självständighet och visar på stark vilja under sina första år. Andra jagfunktioner förutom viljestyrka och självständighet är perceptionen eller varseblivningen, en förmåga att minnas samt motoriken. Utöver detta så utvecklar vi också relationer till verkligheten, en förmåga att skapa objektrelationer samt kännedom om hur vi reglerar och kontrollerar våra drifter (Lindhagen 1993).

Det är inte alldeles lätt att möta den hårda verkligheten öppet och utan ångest så för att skydda jaget utvecklar kroppen så kallade skyddsmekanismer. Till dessa räknar vi bortträngning (repression), regression, förskjutning, rationalisering, sublimering och intellektualisering (Lindhagen 1996). Människans biologiska natur tvingar henne att anta bestämda utvecklingslinjer för henne som samhällsvarelse där ångest och bortträngning blir en del av hennes sätt att leva (Hwang & Nilsson 2007).

Vårt psyke består enligt Freud av en medveten, en förmedveten och en omedveten del. Drivkrafterna i den omedvetna delen är den som styr vårt beteende. Omedvetna motiv blir vi sällan medvetna om på en gång utan de kommer till oss i form av drömmar, glömska, felsägningar eller då vi genomgår en psykoanalys. När till exempel drömmar tolkas med hjälp av symboler förs de fram till det medvetna systemet genom det förmedvetna. När Freud talar om libido och drifter så talar han om dels den sexuella energin men också om livsdriften och dödsdriften (eller aggressionsdriften). Enligt Freuds utvecklingsteori är det instinktivt verkande driftimpulser från detet som styr spädbarnets strävanden och beteenden (Lindhagen 1993).

Då Freud nämner de olika utvecklingsfaser som barnet går igenom handlar det om den psykosexuella utvecklingen. Han kallar dessa faser för: oral, anal, tidig genital, latens och genital fas. Den största vikten förlägger Freud vid den oidipala fasen som inträffar mellan 3-6 år. Denna fas måste lösas för att en människa ska bli harmonisk (Lindhagen 1993).

Erik Homburger Eriksons psykosociala teori

Erik H. Erikson (1902-1994) vidareutvecklade Freuds teorier men han valde att lägga större vikt på den sociala miljön där barnet växer upp och hur den påverkar barnets utveckling. Han har betytt mycket för människans jagutveckling och han delar in en människas liv i åtta olika åldrar där varje ålder har en kris och där varje kris är löst så fort det goda råder över det onda (Lindhagen 1993).

Eriksons utgångspunkt är att man bör titta på viktiga aspekter av utvecklingen inte bara för att hitta orsaker och effekter utan för att se hur vissa faktorer samverkar med varandra för att uppnå ett resultat. Han påtalar också att olika kulturer har olika krav och att utvecklingen anpassar sig till dessa särskilda krav. Problem kan uppstå när vissa traditionella uppfostringsmetoder inte ger en tillräckligt stor förberedelse för vuxenlivet. Det kan till exempel hända då världen och tiden snurrar så fort att de vuxna inte längre känner att de har kontakt med de ungas värld där normerna för uppfostran blir så inadekvata att barnen därmed inte får riktiga förhållningssätt som gör att de senare i livet kan klara av vuxenlivet (Hwang & Nilsson 2007).

Margaret S. Mahler och objektrelationsteorin

Mahler (1897-1985) är en av de viktigaste personerna bakom objektrelationsteorin som visar på vilken betydelse de tidigaste objekten i en människas liv kan ha för hennes utveckling. Genom studier gjorda på mor-barnrelationen har hon fördjupat Freuds och Eriksons kunskaper och gett de nya dimensionerna. Begreppet ”barnets psykologiska födelse” myntade Mahler vilket innebär en frigörelseprocess där barnet börjar utvecklas till en egen individ. Denna frigörelseprocess brukar i regel inträffa när barnet är ca 4-5 månader gammal det vill säga vid höjdpunkten för det symbiotiska förhållandet mellan mor och barn (Lindhagen 1993).

Dessa teorier jag beskrivit ovan är nödvändiga att känna till om vi ska kunna tolka sagan ur ett psykodynamiskt perspektiv.

Tidigare forskning

Historik

Forskningen har varit omfattande kring klassiska sagor och det har under åren kommit att även bli ett stort debattämne för huruvida sagan verkligen är bra för barn att både höra och läsa. Jag kommer här skriva om hur sagans uppkomst och framfart sett ut ur ett historiskt perspektiv. Även om en del av forskningen är gammal så anser jag att den än idag fyller en funktion för huruvida sagan har en plats i vår svenska skola idag men också hur vi väljer att se sagan som en del av vårt kulturarv (Lpo94).

Upplysningstiden; Den äldsta sagan man funnit nedtecknad tros vara 3000 år gammal och funnen på en papyrusrulle i Egypten. Sagan hette ”*Sagan om de två bröderna*” och har

kommit i en mängd versioner över hela världen. Många folksagor tros ha ungefär samma ålder medan andra har kommit till så sent som på 1700-talet (Lindhagen 1993).

Hur sagan egentligen uppstått från början finns det inget riktigt svar på men även om teorierna är många så kan nog alla som forskat i ämnet hålla med om att den uppkommit ur berättartraditionen och berättat har vi gjort i urminnes tider. Många sagor anses vara så kallade vandringssagor som till exempel *Askungesagan* som funnits i en mängd olika versioner. Forskningen har lyckats spåra askungen till Kina och att den är flera tusen år gammal. För oss i Sverige är sagan nog mest känd i Walt Disneys moderna tappning men även bröderna Grimm har gjort sitt för att befästa denna populära saga.

I mitten på 1800-talet var berättandet mycket stort då läskunnigheten inte var stor hos gemene man och kvinna. Men ju längre tiden gick och desto större läskunnighet människorna fick tack vare den stora folkbildning som skedde från 1800-talets mitt och framåt försvann också en stor del av berättarkonsten (Lindhagen 1993).

Det muntliga berättandet och de sagor som föddes ur berättandet var till en början inte tänkt för barn utan till den vuxna delen av befolkningen. De som berättade var män som berättade för andra män. Ofta innehöll sagorna listiga män eller slagsmål och så vidare. Visst fanns det kvinnliga berättare med en helt annan form av sagor som till exempel *Askungen* eller *Prins hatt under jorden* som tar upp problematiken att bli gift. Så många sagor med barn som huvudkaraktärer finns det inte även om några stycken ändå blivit skrivna som till exempel *Hans och Greta* och *Rödluvan*.

Allteftersom åren gick och sagorna började nedtecknas för framtiden redigerades de om så att de skulle passa barnen i första hand. Själva formen på folksagan används även idag när det skrivs litteratur och då även litteratur som vänder sig till vuxna. Den poetiska formen passar författare som till exempel de svenska författarna Marianne Fredriksson, Eva Ström och Birgitta Trotzig (Lindhagen 1993).

I Italien i mitten av 1500-talet gavs den första sagosamlingen ut men vann inte direkt någon stor popularitet utanför landet. Ett årtusende senare under 1600-talet fick de folksagor som berättades hos franska tjänstefolk en stor uppmärksamhet och började skrivas ner. Men här fanns nu ett hot mot de förmögna barn då dessa sagor ansågs vara skadliga och man försökte då stoppa dessa sagor för att förhindra att de skulle sprida okristliga idéer till folket.

1697 gav Charles Perrault ut samlingen *Contes de ma mère l'Oye* som på svenska blivit översatt till *Gåsmors sagor* och gavs ut i Sverige först år 1873. I samlingen ingick nio sagor bland annat *Askungen*, *Mästerkatten i stövlar*, *Tummeliten* och *Törnrosa* (Lindhagen 1993).

Under upplysningstiden använde man gärna sagan för att framföra den tidens idéer men också i rent pedagogiskt syfte för att uppfostra barnen och lära dem moral och sedlighet. Vanligast var att man använde sig av fabeln och den franska *contes de fées* (fesagor).

Romantiken; I mitten på 1800-talet började man anse att folksagor också kunde användas som barnlitteratur även om Bröderna Grimm redan 1806 börjat samla sagor som sedan kom att komma ut i en första samling 1812. Deras samlingar blev under åren fram till 1857 redigerade och omarbetade då den sjunde och sista Grimmsamlingen gavs ut (Lindhagen 1993). Även Bröderna Grimm skrev sina sagor nästan uteslutande för vuxna men har under åren blivit mer och mer lästa för barn. Grimms sagosamlingar har haft en mycket stor betydelse för bevarandet av de klassiska folksagorna och de var också mycket noga med att omarbeta sina texter så de skulle passa den tilltänkta målgruppen. Allt eftersom böckerna blev ett mer tilltalande stoff för barnen så dämpade Bröderna Grimm också ner den sexuella symboliken som finns i många av de klassiska sagorna för att bli mer barnvänliga (Lindhagen 1993).

I början var motståndet mot folksagan som barnlitteratur mycket stort men runt 1840 skedde en förändrad attityd mot denna hårda kritik och detta var mycket tack vare författaren och skolmannen Ludvig Aurbacher. Han betonade att ”*sagorna inte bara var lämpligt familjestoff i familjekretsen utan i hög grad värda att komma in i skolans läroplaner*” (Lindhagen 1993, s 17).

1900-talet; Under en bit in på 1900-talet liksom slutet på 1800-talet diskuterades det vilt i Europa om folksagorna verkligen var av passande natur för barn att lyssna på. Kunde sagorna verkligen ha ett värde för barns uppfostran och utveckling? 1918 kom kanske ett svar på frågan när den österrikiska utvecklingspsykologen Charlotte Bühler publicerade ett arbete som skulle få en betydande roll i tänkandet kring sagor och ett barns utveckling. Bühler ansåg att sagan fascinerar då den liknar världen sedd ur barnens kognitiva utvecklingsnivå. Med detta avsåg hon folksagans framställningsform som dess animism, polariserande världsbild (vacker-ful, ond-god) och klart tecknade figurer då det svarar mot barnets tankesätt (Lindhagen 1993).

Charlotte Bühler mötte stark kritik från det stora landet i väst USA när förskolepedagogen Lucy Sprague Mitchell publicerade *Here and now story book* 1921. Där skriver hon att små barn endast ska utsättas för sagor och berättelser med stark verklighetsförankring och handla om miljöer som barnen själva kan relatera till (Lindhagen 1993).

Sagans symbolik; Att sagor talar till oss i olika symboler som på något sätt har med vårt undermedvetna att göra håller nog de allra flesta med om som är lite insatta i sagoforskningen. Symbolerna söker på samma gång kontakt med både det undermedvetna och det medvetna och till våra tre sidor i vår mänskliga natur jaget, detet och överjaget – samt vårt behov av jagideal (Bettelheim 1979).

För att förstå andra behöver barnet känna till sitt eget jag och under barnets utveckling så hittar han sig själv och lär sig också se i vilket förhållande han står när det gäller vad som är gott och meningsfullt för alla parter (Bettelheim 1979). Bettelheim (1979) menar att barnet måste lära sig att genomgå olika strider och prövningar i sitt liv för att förstå att livet faktiskt ser ut så. Han menar vidare att folksagan bidrar till den förståelsen genom att låta barnen via sagan uppleva olika problematiseringar. I princip alla folksagor har med en kamp mellan gott och ont precis som det finns en böjelse för det i allas våra liv. ”*Det är denna dualism som skapar det moraliska problemet som kräver kamp för att kunna lösas*” (Bettelheim 1979, s 15).

Barn idag växer inte upp i samma trygghet som förr då familjerna var större och där samhället var en tryggare plats att leva i. Därför behövs i ännu större grad sagorna till att befästa trygghet och ge barnen modet att ge sig ut på upptäcktsfärd med ett starkt självförtroende. Det är också viktigt att sagan skänker barnen hjältar som de kan personifiera sig med och som finns med dem när de söker sin rätta väg (Bettelheim 1979).

Folklorister har studerat innebörden och betydelsen i sagorna för att se vad den kan skänka deras vetenskap och lingvister och litteraturhistoriker tittar på sagans innebörd av helt andra skäl. Det finns en mängd olika tolkningar av de klassiska sagorna bland annat har forskningen gett olika sett att se på *Rödluvan* som till exempel när flickan blir uppäten av vargen kan tolkas som att natten uppslukar dagen, månen förmörkar solen, guden sväljer sitt helgade offer etc. (Bettelheim 1979).

Även om tolkningarna är många och intressanta så är detta svårt för föräldrar och skolpersonal att kunna se exakt vad barnen läser in i sagan, deras egen erfarenhet sträcker sig ju inte direkt till naturgudar och himmelsgudar (Bettelheim 1979).

I sagans värld kan vi tolka allting och även om det inte är lätt för den oinvigde att se alla symboltydningar så är det intressant att se hur välarbetade sagorna är. Till exempel så har vi tretalet som ofta förekommer i sagan. Tretalet har under i princip hela livet varit en koppling till den kristna dogmen om treenigheten. Vi har till exempel Adam, Eva och ormen i paradiset. I det omedvetna står tretalet för sexualitet där mannens penis och hans båda

testiklar står för hans treenighet medan kvinnans är vaginan och de bägge bröstet (Bettelheim 1979). Tretalet betecknar också det sexuella i det omedvetna på ett helt annat plan som ett den mycket komplicerade oidipussituationen det vill säga de svåra och komplicerade förhållanden mellan tre människor. *Snövit, Rödluvan, Törnrosa* och många fler sagor har alla en prägel av sexualitet (Bettelheim 1979).

Bettelheim (1979) är tydlig med att vuxna inte ska förklara innehållet i sagorna för ingen tonåring vill väl egentligen få sina innersta tankar avslöjade av den vuxna samt att sagan faktiskt mister sin magi (Lindhagen 1993). ”*Vi växer upp, vi finner mening i livet och trygghet inom oss genom att själva ha insett och löst problem, inte genom att andra förklarar dem för oss*”. (Lindhagen 1993, s 37).

Freud har skrivit en avhandling om sagornas inverkan i drömmarna och där myntat begreppet favoritsaga. Denna favoritsaga är alltså en saga som under en del av barnets liv lästs och hörts väldigt ofta och kan därmed vara ramen för barnets dagdrömmar. Charlotte Bühler (1918) gjorde en undersökning över vilken roll sagorna faktiskt spelar för barnets fantasi (Red. Herranen 1995). Ottokar Graf Wittgeinstein (1965) kom fram till under sin psykoanalytiska praktik att det bästa var att fråga de han analyserade om vilka som var deras favoritsagor som barn eftersom det då gick att finna sådana problem som under den perioden sysselsatte dem (Red. Herranen 1995).

Metod

Jag valde att göra en strukturerad intervju (Johansson 2006) med fyra pedagoger – två förskollärare och två lågstadielärare. Anledningen till att jag valde att göra strukturerade intervjuer var att jag inte ville riskera att intervjun kom bort från ämnet. Jag valde också att göra endast fyra intervjuer vilket då naturligtvis inte kan göra att resultatet blir ett resultat som generellt gäller på alla skolor och förskolor. Mitt syfte med studien var att undersöka ifall de klassiska sagorna fortfarande kan fylla en funktion i undervisningen eller om dessa sagor tjänat ut sitt syfte.

Urval

Innan jag beslutade mig om vilka jag skulle intervjua tog jag kontakt med ett antal pedagoger för att höra mig för om de hade intresse av att delta i min studie. Jag fick svaret av några stycken att tiden inte var så passande eftersom veckorna innan skolan slutar alltid är stressigt och lärarna jobbar mycket i synnerhet de som har årskurs tre med sina nationella prov.

Men av de jag kontaktat så var fyra stycken villiga att ställa upp på att bli intervjuade. Två av dessa gjorde jag telefonintervju med då de befann sig på en annan plats än mig. Alla intervjuer tog mellan 30-40 minuter per tillfälle att genomföra. Jag valde också att skicka frågorna (bilaga 1) till respondenterna i förväg för att de skulle få en möjlighet att förbereda sig på vad jag skulle fråga dem om och med brevet och frågorna följde även vetenskapsrådets fyra etiska huvudkrav som jag under hela studien har hållit mig till. Det är viktigt att respondenten känner till vilka syften jag har med studien samt att identiteten förblir anonym (Johansson 2006).

Begränsningar

Innan jag beslutade mig för att göra strukturerade intervjuer hade jag planer på att göra en betydligt mer omfattande studie om arbetet med klassiska sagor genom att skicka ut enkäter till en mängd olika skolor runtom i landet för att få ett mer omfattande resultat. Men efter lite övervägande så insåg jag vilken tid det skulle ta att bearbeta allt insamlat datamaterial och beslöt mig därför att genomföra en mindre studie med fyra respondenter som jag intervjuade.

Bearbetning av materialet

När jag genomförde intervjuerna så använde jag mig endast av papper och penna även om det fanns en risk med att jag då missade något. Men jag var noga med att under intervjun kontrollera att jag förstått svaret rätt genom att upprepa svaret. Efter intervjun skrev jag ner

alla svar på frågorna men jag valde att inte ta med det övriga materialet som inte var relevant för studien. Intervjuerna finns med som bilagor 3-6. Vid varje intervjutillfälle bad jag respondenten om tillstånd att eventuellt citera denne i arbetet. Efter renskrivningen av intervjuerna har jag skrivit ner ett resultat och analyserat detta utifrån det teoretiska perspektivet som legat till grund för mitt arbete.

Validitet

Eftersom detta är en rapport som grundar sig på både tidigare forskning och intervjuer gjorda med fyra oberoende pedagoger så kan resultatet omöjligt bli helt tillförlitligt eftersom underlaget inte är så omfattande. Det resultat som kommit fram av intervjuerna kan endast vara tillförlitligt förankrat hos de respondenter som deltagit i studien. Den tidigare forskningen och det teoretiska perspektivet har varit till hjälp när jag analyserat resultatet och vidare in i diskussionsdelen. Jag har valt att tolka resultatet utifrån det psykodynamiska perspektivet men jag vill betona att det går att göra andra personliga tolkningar utifrån andra perspektiv.

Resultat

Mitt syfte med min studie har varit att undersöka om de klassiska sagorna används i dagens förskola och lågstadium. Det var också viktigt att få reda på vad de intervjuade respondenterna anser vara klassiska sagor för att kunna få fram ett resultat utefter vad jag menar med den klassiska genren. Efter att ha intervjuat fyra pedagoger om deras förhållningssätt och eventuella arbete med sagorna kommer jag här att redovisa det resultat som intervjuerna gav. Jag har valt att redovisa resultatet utefter de frågor jag har med i mina frågeställningar:

1. *Om* och *Hur* arbetas det med klassiska sagor i dagens förskola och lågstadium?
2. Finns det en medveten tanke bakom arbetet med sagorna och i så fall hur motiveras användandet?
3. Vilka olika synsätt har det funnits runt klassiska sagor genom tiderna och hur ser vi på dessa sagor idag?

Eftersom jag endast intervjuat fyra pedagoger så blir resultatet inte ett omfattande resultat som generellt gäller alla skolor och förskolor. Men målet var inte heller att göra en studie på hur alla skolor förhåller sig till den klassiska sagogenren för då hade jag behövt lägga upp mitt arbete på ett annat sätt. Jag har med min studie fått ta del av några pedagogers syn på den klassiska sagans vara eller icke vara i dagens undervisning och de representerar inte en hel

yrkeskår utan enbart sig själva och det de står för. Den sista frågeställningen kommer att spegla dels de svar jag fått via mina respondenter men också det jag funnit i tidigare forskning och litteratur.

Om och hur arbetas det med klassiska sagor i dagens förskola och lågstadium?

Alla pedagoger jag pratat med berättar att de haft olika arbeten kring klassiska sagor men två av respondenterna betonar också att det är upp till pedagogen att se till så att sagorna bevaras och används i undervisningen. Arbetet har varit blandat och pedagogerna ser sagan som ett bra verktyg när de till exempel vill utgå ifrån sagan för att skapa ett bättre arbetsklimat i gruppen eller när eleverna ska lära sig läsa och skriva.

Vad som kommer fram av intervjuerna är att respondenterna gärna använder sig av de klassiska sagorna vid högläsningstunder men att de blandar med modernare litteratur. Gemensamt för alla fyra respondenterna var att de haft någon form av speciellt tema kring sagor där de arbetat på lite olika sätt bland annat genom att måla bilder ur sagan, dramatiserat, pratat uppbyggnad och tagit reda på fakta om författarna. Det var också en tydlig skillnad på hur arbetet med sagorna gestaltades i olika åldrar. I de låga åldrarna var det mestadels högläsning som tog sig uttryck i den klassiska sagan och då blandat med nyare barnlitteratur. De pedagoger som arbetar i skolan hade använt sig av sagan som högläsningmaterial men också för att främja elevernas läs- och skrivinlärning. En av respondenterna lät sina elever utgå från de klassiska sagorna för att skapa egna sagor och det var även tillåtet att använda sig av samma slags innehåll för hon menade på: ”*Det är bättre att de skriver av lite än att de inte skriver alls*” (Pedagog A).

När det handlade om frågan huruvida barnen förstår budskapet i sagorna var respondenterna i stort sett överrens om att barnen i lågstadiet och förskolan är alldeles för små för att förstå de djupa tolkningar som går att göra av de klassiska sagorna. Det var endast den lärare som nu jobbar i en 3:a som lät sina elever förstå ett lite djupare budskap än det som är tydligt i sagan.

Finns det en medveten tanke bakom arbetet med sagorna och i så fall hur motiveras användandet?

Av de respondenter jag intervjuat så hade alla fyra arbetat på olika sätt utefter olika syften med sitt arbete kring sagan. De två som jobbar som lärare i lågstadiet hade bland annat arbetat en del med elevernas läs- och skrivinlärning medan de två förskollärarna hade arbetat med gruppklimatet en del. En av förskollärarna hade också ett särskilt mål i sikte där de planerade för en genuscertifierad förskola i framtiden och därför jobbade lite extra med just detta ämne

när de läste sagor och där var arbetet inte enbart fokuserat på klassiska sagor utan det gällde i stora drag den litteratur de läste över huvudtaget .

Det som genomsyrade samtalen kring motiverandet av sagorna i undervisningen var det personliga intresset. Hur pedagogen själv förhåller sig och hur man lägger upp arbetet med de klassiska sagorna var signifikativt för alla respondenter och också det som var avgörande för utfallet av deras arbete med sagorna.

Tre av respondenterna var överrens om att formen och den tydliga strukturen på sagorna var tilltalande för barnen oavsett ålder medan två av dem också ansåg att den gemensamma referensramen som sagorna skapade öppnade för vidare arbete kring sagorna. En av respondenterna talade om bevarandet av sagorna eftersom de ansåg att de tillhör en del av vårt kulturarv och därför bör kännas till av alla där hon också betonade: ” ... där tror jag att det är viktigt att vi försöker att hålla liv i det klassiska kulturarvet vilket också står med i läroplanen ” (Pedagog D).

Alla fyra respondenterna ansåg att de klassiska sagorna var bra att ha som utgångspunkter när de skulle börja arbeta med till exempel konflikthantering och vänskapstema eller för att stärka flickornas ställning i gruppen eftersom sagorna enligt dem har så klara och tydliga budskap.

En av respondenterna betonade vikten av att känna igen olika känslor och hon menade på att den klassiska sagan kan hjälpa till att få förståelse för hur andra kan känna sig och därmed göra det lättare att arbeta med just känslotema. Även om respondenterna var överrens om att vissa delar av innehållet i de gamla sagorna kunde kännas en aning ålderdomligt och förlegat så kunde detta också vara till en fördel då de till exempel skulle få lära sig om andra tider: ”... det är ett bra redskap för att lära sig hur samhället kunde se ut förr i tiden så det blir även lite historiektion på ett roligare sätt än genom att enbart läsa fackböcker ” (Pedagog A).

Vilka olika synsätt har det funnits runt klassiska sagor genom tiderna och hur ser vi på dessa sagor idag?

De respondenter jag intervjuat för min studie hade det gemensamt att de ser sagan som ett bra högläsningmaterial och en bra utgångspunkt i till exempel konflikthantering. En av respondenterna ansåg att sagan också var bra när de skulle lära sig hur samhället sett ut historiskt sett. Den största skillnaden på hur sagorna används idag jämfört med tidigare är att sagorna en gång skrevs i uppfostringssyfte där läsaren och lyssnaren skulle ta lärdom om hur en riktig samhällsmedborgare skulle vara. Just detta sätt att använda sagorna är inte förenligt med hur de används idag då de mer är ett trevligt sätt att arbeta tematiskt eller påbörja någon

sorts arbete som i stället för att uppfostra går ut på att stärka såväl grupper som individer. Respondenterna var noga med att betona just orden stärka och skapa när det handlade om hur sagorna användes för deras del.

De respondenter som deltagit i min studie beskriver hur flickan framställs som en svagare individ som behöver räddas av en stark och modig pojke. När folksagorna en gång skrevs så var samhället byggt efter den devisen att flickor sköter barn och hushåll medan pojkar arbetar och bidrar på olika sätt med sitt mod och sin styrka. En av respondenterna vände detta tidiga samhällstänkande till att stärka dagens flickors positioner i en alltför stark pojkdominerad klass då de i stället pratade om de skillnader som funnits om de olika könsrollerna genom tiderna.

Vad som också går att förstå av den tidigare forskningen är att även om många av sagorna bar på olika budskap om hur vi ska vara som lydiga samhällsmedborgare så fanns där också olika sätt för de små att hävda sig mot de stora. Den som är liten och klok besestrar lätt den som är stor men dum. Visst fanns det ett pedagogiskt syfte i sagorna som till exempel *Hans och Greta* där barn varnades för att gå ensamma in i den stora skogen där häxan väntade.

Det som en gång gjort att folksagorna fastnat i generationers medvetande är berättarkonsten och den uppmärksammar respondenterna när de använder sig av de klassiska sagorna som högläsning. De anser att även om innehållet kan tyckas vara en aning ålderdomligt och förlegat så är dessa fantastiska sagor något som dagens generation bör känna till och en av respondenterna kopplar också kunskapen till den svenska läroplanen.

Resultatanalys

I denna del har jag valt att analysera de resultat jag fått fram genom mina intervjuer med mina respondenter. Jag analyserar resultatet av en frågeställning i taget så det ska vara lättåskådligt för dig som läsare att läsa och förstå.

Om och hur arbetas det med klassiska sagor i dagens förskola och lågstadium?

Vad som kommer fram av mina intervjuer är att dessa fyra pedagoger arbetar med den klassiska sagan varvat med modernare litteratur. De arbetar på olika sätt beroende på ålder men vad jag kan se i resultatet är att den viktigaste komponenten för respondenterna är att på olika sätt stärka gruppklimatet och lära eleverna känna till olika känslouttryck. Detta stämmer väl överrens med Freuds teorier om de olika utvecklingsfaserna vi alla går igenom. Det tydliga i resultatet var att en av de som arbetar i förskolan med barn 3-5 år var den som mest hade använt sig av de klassiska sagorna i sin konflikthantering. Freud menar på att den

största vikten läggs vid den oedipala fasen som inträffar mellan tre till sex år. För att kunna bli harmonisk längre fram i livet behöver den oedipala krisen lösas upp (Lindhagen 1993).

Det som är tydligt i resultaten av undersökningen är att sagorna inte enbart är till för att nå intellektuella resultat utan pedagogerna satsar mycket av kraften på att vidga elevernas och barnens psykiska mognad såväl som den intellektuella. Vad jag kan utläsa av detta är att pedagogerna använder sagornas symbolspråk för att nå barnens inre känslor. Detta går helt i linje med hur Bruno Bettelheim framställer sagan som ett terapeutiskt hjälpmedel. Sagan hjälper oss att förbinda vår yttre och inre verklighet där vi kan bearbeta våra djupare känslor och få en direkt hjälp med våra existentiella problem (Bettelheim 1979).

Respondenterna i undersökningen var noga med att betona att de inte jobbat särskilt mycket med de djupa budskapen och tolkningarna av sagorna och en av pedagogerna säger också: *”Jag tror att det kan bli tråkigt om jag tvingar på dem tolkningar om de inte är mogna för det”* (Pedagog A). Detta är också något som Bruno Bettelheim (1979) menar är viktigt att tänka på då han ser detta som den enda process som leder fram till barnets mognad. När jag läser ut resultatet där pedagogerna så tydligt betonar att budskapet inte berörs på ett djupare plan så kan jag ändå se att pedagogerna arbetar med det på barnens egen nivå.

Alla respondenterna berättade i intervjun att de arbetade med sagorna som högläsningmaterial och en av pedagogerna berättade att de läste sagor i ganska stor utsträckning och då både modernt och klassiskt. Hallberg (1993) menar på att man ska högläsa minst 20 minuter varje dag. Huruvida dessa pedagoger högläste i den utsträckningen framkommer inte av intervjuerna men jag kan ändå se att det sker ett arbete kring sagor där modernt blandas med klassiskt.

Finns det en medveten tanke bakom arbetet med sagorna och i så fall hur motiveras användandet?

Gemensamt för de fyra respondenterna var att det oftast fanns en medveten tanke bakom arbetet med de klassiska sagorna även om det också fanns stunder då sagoläsandet enbart var en paus från verkligheten. Just denna stund av verklighetsflykt är viktigt för att barnen ska få tillgång till sin egen fantasiupplevelse och det litterära innehållet (Lindö 1986). Även om stunden där och då anses vara en stund att fly verkligheten så lyckas pedagogerna medvetet eller omedvetet aktivera barnens fantasi. Därmed påverkas barnets omedvetna psykiska skikt och som på sätt leder vidare till en bearbetning av problem som sedan kan lösas på det medvetna planet (Lindö 1986).

De respondenter som deltagit i min studie var överrens om att det personliga intresset var av stor vikt för att arbetet med sagorna skulle falla väl ut. Lindö (1986) skriver om hur viktigt det är att berättaren är väl förtrogen med sagorna så att han eller hon kan berätta den utan vare sig bok eller bilder. Detta är något som mina respondenter talar om i intervjuerna då de betonar att folksagorna är så bra att arbeta med eftersom: *”Det är ju också något som är bra med denna sorts saga att vi kan ändra lite hur vi känner för de har ju redan en mängd olika versioner och en mer gör väl just inget”* (Pedagog C).

En av respondenterna arbetar på en förskola som har som mål att bli en genuscertifierad förskola i framtiden därför valde de att arbeta med litteraturen utefter vad genuspedagogiken säger. Lindö (1986) skriver att det ibland kan vara bra att välja sagor med starka kvinnliga förebilder då folksagan ofta har få sådana. Det är också bra att vara fullt medveten om det patriarkaliska synsättet som genomsyras i sagorna. Respondenterna i min studie betonade detta ålderdomliga tänkande men vände detta till något positivt då de i stället valde att arbeta med de olika sätten att se könsrollerna på.

En av respondenterna använde sig av de klassiska sagorna i sin läs- och skrivundervisning där hon lät sina elever utgå från sagorna i sitt eget skapande och där det också var tillåtet att använda innehållet för sin egen saga. Taube (2007) skriver att upplevelser och tankar ska organiseras och översättas till ord och meningar. Detta är inte lätt för ett barn att klara av i början av sin skrivinläring utan det tar tid att lära sig hur detta går till. Pedagog A menade på *”att det var bättre att de skrev av lite än att de inte skrev alls”*.

Vilka olika synsätt har det funnits runt klassiska sagor genom tiderna och hur ser vi på dessa sagor idag?

Gemensamt för respondenterna var att innehållet i sagorna kunde kännas en aning ålderdomligt och förlegat och jämfört med hur sagorna användes under dess ungdom så finns det en helt annan syn på innehållet idag. Idag används sagorna för att skapa ett bra arbetsklimat i klassen eller gruppen eller skapa utrymme för flickorna i en alltför pojkdominerad värld.

Deras svar betonar skillnaden i hur samhället ser ut idag jämfört med tidigare men att det också kan vara en fördel om man till exempel arbetar med historieskildringar. En av respondenterna talade om att de gamla folksagorna går igen i den senare tidens litteratur och hon menade på att berättelser som till exempel *Emil i Lönneberga* skildrar sin tid fast på ett mildare sätt än de ibland så otäcka folksagorna.

De väl synliga budskapen i sagorna användes av pedagogerna idag men de formade om innehållet så det passade för deras syften medan man förr i världen använde sig av sagorna i rent uppfostringssyfte. Viktigt för respondenterna var att betona vikten av berättarkonsten och att det är viktigt att vi bevarar vårt kulturarv vilket också benämns i vår svenska läroplan.

Dagens pedagogers arbete med konflikthantering i gruppen skiljer sig ganska radikalt från det forna tänkandet kring olika klasser och grupper. Tittar vi tillbaka på hur det sett ut historiskt sett så kan vi se att barn och unga skulle bära en yttre rock av respekt mot de äldre och i skolan var det bara att lyda och följa regler annars bestraffades barnet. Idag har vi inga sådana bestraffningssystem och därför krävs det en bredare kunskap om hur vi kan lösa och arbeta med konflikter i till exempel skolan.

Respondenterna är övertygade om att den klassiska sagan kommer finnas med ett bra tag till men att vi också kommer räkna till exempel Astrid Lindgren och hennes böcker till den klassiska genren om ett antal år. Även *Harry Potter* fanns med i samtalet om vilken framtid som väntar de klassiska böckerna då den ansågs vara inspirerad av den forna folksagan. Med detta betonas att de klassiska sagorna fortsatt har en plats i dagens undervisning men att den blandas med ett mer modernt utbud.

Diskussion

Vad hade jag för slags förväntningar på detta arbete? Det jag hade som syfte var att ta reda på om den klassiska sagan fortfarande har en plats i 2000-talets skola och förskola eller om dessa sagor tjänat ut sitt syfte. Mina förväntningar var från början mest baserade på det jag sett under mina veckor ute på VFU i verkligheten och där hade jag upplevt ett begränsat antal böcker dit klassikerna räknas.

Nu när arbetet är genomfört och jag fått fram ett resultat av de fyra intervjuer jag gjort med mina respondenter så kan jag se att resultatet blev betydligt bättre än jag hade förväntat mig. Men trots resultatets karaktär är jag inte helt säker på att mitt resultat stämmer helt överrens med den faktiska verkligheten. Kan det vara så att de svar jag fått under mina intervjuer blev konstruerade i förväg av respondenterna då de fick tillgång till frågorna innan intervjun? Eller är det så att dessa respondenter använder sig av den klassiska sagan i betydligt större utsträckning än mina tidigare VFU-platser?

Jag hade nog inte förväntat mig att mina respondenter använder sig av sagorna på det medvetna planet i den utsträckning som de gör utan jag hade nog en förutfattad mening om att de möjligtvis skulle använda sig av de klassiska sagorna i högläsningssyfte. Innan jag påbörjade min undersökning så var jag lite av en novis på ämnet klassiska sagor. Visst har jag hört sagorna berättas i min barndom och jag har sett Disneys versioner av många av dessa gamla sagor men jag blev mycket överraskad av alla symboler som sagorna bär i sitt sköte.

Nu i efterhand är det en självklarhet för mig när jag läser Bruno Bettelheims bok *Sagens förtrollade värld* (1979) att tolka sagornas olika budskap utifrån hans psykodynamiska perspektiv. Att barn upplever olika faser i sitt liv är känt sedan länge men att sagorna kan hjälpa ett barn att gå igenom dessa faser och med sitt innehåll lära barnet att hantera sina inre och yttre konflikter var för mig en nyttig kunskap att ta del av. Jag håller också med Bettelheim (1979) om att barnen inte ska behöva lyssna till olika förklaringar på sagans innehåll innan de är mogna för det. Mina respondenter var även dem överrens om detta då de inte ville tvinga på barnen tolkningar som de inte var redo för.

Att barnet behöver stärka det egna jaget för att förstå andra är både jag och mina respondenter helt överrens om. Bettelheim (1979) skriver att det viktigaste och troligtvis också det svåraste som finns när man uppfostrar ett barn är att hjälpa det att finna en mening med sitt liv. Även Karin Taube (2007) beskriver hur viktigt det egna jaget är för en bra självbild. Utan en positiv självbild och med ett svagt jag så är risken stor att vi låter oss ge

upp tron på att det finns hjälp att få till exempel vid läs- och skrivinläring. Hon skriver vidare att dessa barn lätt ser sig som värdelösa och dumma och anser att den som ödslar tid till att försöka hjälpa dem endast slösar bort sin tid. En av respondenterna använde sig av sagorna för att få sina elever att börja skriva egna sagor och de hade också tillåtelse att använda samma slags innehåll bara de började skriva. Detta ansåg jag vara ett utmärkt sätt att få igång en skrivprocess istället för att tvinga fram en kreativitet som kanske inte infunnit sig ännu.

Vygotskij (2006) beskriver på ett mycket bra sätt hur positiva återkommande stimuli kan hjälpa oss att komma vidare i vårt kreativa tänkande: *”Det skapas ett hjulspår som befäster de förändringar som skapats av hjulet och underlättar dess framtida rörelse. I vår hjärna skapar starka eller ofta återkommande stimuli en liknande upptrampning av nya vägar”* (Vygotskij 2006 s 12).

Mina respondenter visade på en stor medvetenhet kring sina arbetsbeskrivningar runt klassiska sagor och jag fann det mycket intressant att se att deras arbete bär spår av de teorier jag grundat mitt arbete på. Vid intervjuerna nämnde respondenterna själva inte teorierna eller någon tidigare forskning som grund för deras arbete. Men jag kan ändå tydligt se att de tänkt mycket på Vygotskij med det sociala samspelet men ger också ett stort uttryck för Bruno Bettelheims jagstärkande teori. Det är intressant att titta på resultatet och där kunna se att de lärare som arbetar i skolan i första hand inte tänker på alla mål som eleverna ska uppnå innan trean utan att de i första hand bryr sig om att skapa en lust att lära.

Bettelheim (1979) skriver att både den som lyssnar och läser sagor ska ha nytta och nöje av sagan. Jag tolkar det som att sagan kan ha olika betydelse för den som lyssnar och den som läser. Berättaren ska inte lägga sina värderingar i sagan då barnet lyssnar utan det ska få en möjlighet att skapa sig egna reflektioner kring innehållet och därmed också skapa sig en kunskap om sig själv. Jag anser att mina respondenter lyckas bra med detta i sitt arbete då de på olika sätt arbetar med sagorna i stärkande och skapande syfte.

När jag intervjuade mina respondenter fick jag inte veta om det arbetades något med folksagor från andra länder än Europa och Norden till exempel afrikanska folksagor. Nu i efterhand kan jag kanske se att felet var mitt att den frågan inte blev besvarad eftersom jag inte ställde frågan mer konkret. Men det hade varit intressant att höra om det fanns arbeten kring också utomeuropeiska sagor. Jag tänker framför allt på att dagens samhälle är mer invandrartätt än tidigare och den sortens sagor borde också vara en del av kulturvetet för att stärka dessa elevers självbild och ge dem en möjlighet att känna till sitt eget kulturarv.

Lpo94 beskriver hur vi ska ha en förtrogenhet om vårt svenska, nordiska och västerländska kulturarv. Bettelheim (1979) anser att det viktigaste som finns är att föräldrar och pedagoger

engagerar sig näst efter det kommer bevarandet av vårt kulturarv och att det förmedlas på rätt sätt. Detta är något som en av respondenterna var noga med att poängtera då hon menade på att det var viktigt att vi har kännedom om det som tillhört generationer. Men ett par av respondenterna var också noga med att betona vikten av att blanda de klassiska sagorna med det modernare utbudet. De betonade också att vissa av dagens författare kommer att räknas till klassiker om ett antal år. De nämnde Astrid Lindgren men även böckerna om *Harry Potter* som framtida klassiker. Jag håller med respondenterna om detta då jag inte kan tänka mig annat än att Astrid Lindgrens sagor för alltid kommer att tillhöra några av våra mest lästa och berättade sagor. Astrid Lindgrens bok om *Ronja Rövardotter* är dessutom en modern version av det klassiska verket *Romeo och Julia* av William Shakespeare (Lindhagen 1993) där Ronja och Birk precis som Romeo och hans Julia får kämpa för sin kärlek även om slutet inte är lika tragiskt i Astrids Lindgrens version.

Både *Lpo94* och *Lpfö98* skriver i sin värdegrund om människans demokratiska synsätt och vikten av jämställdhet, solidaritet och okränkbarhet. När jag tolkar mitt resultat av mina intervjuer utifrån de grundläggande värden som läroplanerna vilar på kan jag inte annat än berömma de respondenter som ingått i min studie då jag anser att de jobbar mycket med detta. Jag anser att allt vi gör i förskolan och skolan ska ha ett syfte väl förankrat i läroplanen för att där finna stöd för vårt sätt att arbeta.

Syftet med mitt arbete har varit att undersöka ifall de gamla folksagorna och konstsagornas innebörd och betydelse går att använda sig av i dagens undervisning i förskolan och lågstadiet eller om dessa gamla sagor tjänat ut sitt syfte. Utifrån mitt resultat av min studie kan jag se att dagens pedagoger använder sig av sagorna i olika syften bland annat för att stärka gruppklimatet eller underlätta vid läs- och skrivinläring. Pedagoger idag väljer att utgå från sina egna syften med arbetet och inte vad som en gång var meningen med sagorna. Detta anser jag vara bra då sagorna i alla fall kommer till användning och blir på så sätt fortsättningsvis en del av vårt kulturarv.

Jag anser också att det är viktigt att som Lindhagen (1993) skriver känna till vilka starka upplevelser och känslor som sagorna kan bidra till. Bettelheim (1979) beskriver mycket hur vi kan tolka de inre och yttre konflikterna som sagorna kan lära oss att hantera men jag anser att det är viktigt att ibland bara få låta sagan få vara en saga och inget annat. Vi pedagoger ska inte heller alltid försöka vara våra barns psykologer då våra arbetsuppgifter inte sträcker sig så långt. Men vi kan i största möjliga mån vara stöttande och lyssnande förebilder som gör barnens lärande till en lustfylld och berikande del av deras utveckling.

Slutord

Efter dessa krävande veckor med mitt självständiga arbete börjar jag nu se ett slut på detta otroliga slit. Jag skulle nästan kunna jämföra det med en idrottsman som springer maraton, spelar ett mästerskap eller liknande och som äntligen börjar skönja målnöret och sätter därför in en något högre växel. Just så har jag känt det då jag hade turen att få ett arbete innan jag slutat min utbildning vilket har inneburit att jag arbetat heltid på en förskola med 1-5 åringar samtidigt som jag arbetat hårt och fokuserat på mitt arbete som äntligen resulterar i titeln – lärare mot yngre åldrar. Jag har lagt all min lediga tid på att bli en färdig pedagog och därför åsidosatt allt annat i mitt liv under dessa veckor. Ibland har jag undrat hur jag ska orka och med alla barnbaciller på förskolan och dåligt med sömn så var det också mitt i allt bäddat för både en kraftig förkylning och en släng av kräksjukan. Men jag är ett levande bevis på att med en stor portion envishet kommer man riktigt långt. I efterhand kan jag säga att det varit värt varenda minut vid datorn även efter att klockan slagit 05:00 en söndagsmorgon. Jag kan också säga att min tid på lärarutbildningen betytt en otrolig vändning för min egen självkänedom och precis som Bruno Bettelheim (1979) skriver så är en god kännedom om det egna jaget ett måste för att kunna känna andra – och detta är något som vi pedagoger behöver kunna i vår profession.

Källförteckning

- Bettelheim, Bruno (1979) *Sagans förtrollade värld*. Almqvist & Wiksell. Uppsala.
- Hallberg, Kristin (1993) *Litteraturläsning*. Ekelunds förlag AB. Stockholm.
- Hartman, Sven (2008) *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Natur och kultur. Stockholm.
- Herranen, Gun Red. (1995) *Sagorna finns överallt*. Carlsson bokförlag. Stockholm.
- Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2007) *Utvecklingspsykologi*. Natur och kultur. Stockholm.
- Johansson, Bo & Svedner, Per olov (2006) *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Kunskapsföretaget. Uppsala.
- Kursplanen i svenska (2000) [Elektronisk]
<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3890/titleId/SV1010%20-%20Svenska>
- Lindhagen, Marie (1993) *En säck full med sagor*. Ekelunds förlag. Stockholm.
- Lindqvist, Karl Red. (1992) *Sagor och symboler*. Sveriges utbildningsradio AB. Stockholm.
- Lindö, Rigmor (1986) *Sagoskolan*. Liber förlag. Lund.
- Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94). Lärarförbundet (2007). *Lärarens handbok*. Lärarförbundet. Stockholm.
- Läroplan för förskolan (Lpfö98). Lärarförbundet (2007). *Lärarens handbok*. Lärarförbundet. Stockholm.
- Nettervik, Ingrid (2002) *I barnbokens värld*. Gleerups utbildning. Malmö.
- Taube, Karin (2007) *Läsinläring och självförtroende*. Nordstedts akademiska förlag. Stockholm.
- Vygotskij, Lev S. (2006) *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Bokförlaget Daidalos AB. Göteborg.

Bilaga 1

Visby 12 april 2010

Hej!

Mitt namn är Jessica Johansson. Jag läser till lärare mot yngre åldrar vid Högskolan på Gotland och min examen är i juni 2010. Jag har nu endast mitt självständiga arbete (C-uppsatsen) kvar att skriva.

Det är med anledning av min c-uppsats som jag kontaktat dig. Jag undrar om du som lärare i lågstadiet eller förskolan skulle kunna tänka dig att svara på några frågor i ämnet som min c-uppsats skall behandla – arbetet med klassiska sagor i dagens undervisning?

Svaren kommer att hanteras helt anonymt och innehållet är endast en hjälp för mig att undersöka hur pedagoger på olika skolor och förskolor i olika åldrar ser på den klassiska sagogenren och dess vara eller icke vara i dagens undervisning.

Jag hoppas att du har tid och möjlighet att bli intervjuad och därmed hjälpa mig i mitt uppsatsskrivande.

För att du inte ska behöva undra så mycket över vad jag tänker fråga dig om så skickar jag frågorna till dig i förväg så att du kan känna dig lite förberedd.

Under intervjun kan det naturligtvis komma upp fler frågor. Jag skickar också med de etiska regler som jag kommer att hålla mig till.

Har du frågor och funderingar kring intervjun är du välkommen att höra av dig till mig!

Med vänliga hälsningar

Jessica Johansson

Simba112@hotmail.com

Mobil: 076-898 42 87

Frågor om användandet av klassiska sagor i undervisningen

Fråga 1

Vad anser du vara klassiska sagor?

Fråga 2

Vad ser du för fördelar respektive nackdelar med användandet av klassiska sagor jämfört med annan skönlitteratur?

Fråga 3

Arbetar ni i klassen något med klassiska sagor (ex. Bröderna Grimm, H.C. Andersén, Elsa Beskow etc.)?

Fråga 4

På vilket eller vilka olika sätt har ni arbetat med sagorna?

Fråga 5

Tror du att de klassiska författarna är på väg att bytas ut mot de modernare?

Fråga 6

Hur upplever du att eleverna reagerat på den klassiska sagogenren (ex. uttråkad, nyfiken, positiv etc.)?

Fråga 7

I hur stor grad upplever du att barnen uppfattar budskapet i sagorna?

Tack så mycket för att du tog dig tid att hjälpa mig genom ditt deltagande!

Bilaga 2

Info till respondenten innan intervjun

Vetenskapsrådets fyra huvudkrav:

Informationskrav:

Forskningsuppdragets syfte: Att undersöka *om* och *hur* de klassiska sagorna används i dagens undervisning och även få reda på vad pedagogerna tror om framtiden för de klassiska sagorna.

Samtyckeskrav:

Läraren samtycker själv till medverkan och bestämmer själv tid och plats. Läraren har informerats om hur lång tid intervjun tar och att hon kan avsluta intervjun när hon själv vill.

Konfidentialitetskravet:

Skolan, lärarens namn mm. kommer inte att ha de rätta namnen i uppsatsen, utan får fingerade namn. Allt kommer att behandlas med sekretess och anonymitet. Insamlat material kommer att förvaras på ett sådant sätt att ingen annan än forskaren har tillgång till det.

Nyttjandekravet:

Insamlat material kommer endast att användas av mig och i denna undersökning.

Bilaga 3

Intervju 1: Pedagog A

Frågor om användandet av klassiska sagor i undervisningen

Fråga 1

Hur gammal är du?

Svar:

30 år

Fråga 2

Hur många år har du arbetat som lärare/förskollärare?

Svar:

5 år

Fråga 3

Vilka åldrar är det på barnen i din klass/förskoleavdelning?

Svar:

9 år

Fråga 4

Vad anser du vara klassiska sagor?

Svar:

Ja för mig personligen så är klassiska sagor något som jag själv upplevt som barn och som min mamma och mormor berättat och som de sen i sin tur fått berättat och läst för de när de var små. Jag tror också att det är just det som blir klassiskt när det upprepas i generationer. Och tittar vi på det som faktiskt kallas klassiskt idag så är det just så det en gång börjat med till exempel folksagorna då det berättats i generationer. Men det är klart att om vi tittar på de som framför allt kallas klassiska sagor så är det väl för mig som för de flesta *Askungen*, *Rödluan*, *Robin Hood*, *Prinsessan på ärten* och många av de sagorna som vi hört om i alla tider och som de flesta inklusive jag kallar för klassisk litteratur.

Fråga 5

Vad ser du för fördelar respektive nackdelar med användandet av klassiska sagor jämfört med annan skönlitteratur?

Svar:

Det som är bra med sagorna är strukturen eftersom den följer samma stil i sagorna och blir därför lätt att känna igen för barnen. Eftersom jag inte jobbat så länge som lärare så har jag inte riktigt samma rutiner som mina äldre kollegor men jag har ändå märkt att barnen gillar att arbeta med saker som de känner igen och det har jag försökt att ta tillvara på. Sagorna är också bra eftersom de innehåller många olika dilemman som huvudkaraktären ställs inför och en del av dessa är bra att använda sig av även idag t ex om vi verkligen måste använda våld för att lösa något eller om det går att använda sin intelligens på något annat sätt. Jag har också märkt att det är ett bra redskap för att lära sig hur samhället kunde se ut förr i tiden så det blir även lite historiektion på ett roligare sätt än genom att enbart läsa fackböcker.

Nackdelen är väl att vissa av sagorna ofta skildrar den svaga flickan som måste bli räddad av den stora starka pojken och det känns idag en aning förlegat när tjejer idag är minst lika starka och modiga som killar. Jag menar idag skickar vi ju till och med tjejer i lumpen och de får åka ner till krigsdrabbade områden vilket förmodligen var totalt otänkbart under den här tiden som dessa sagor kom till världen. En annan sak kan väl vara att vissa sagor lämpar sig mer till små barn och förskolan och mina 9-åringar känner väl att de är lite för stora för att lyssna till sådana sagor idag.

Fråga 6

Arbetar ni i klassen något med klassiska sagor (ex. Bröderna Grimm, H.C. Andersén, Elsa Beskow etc.)?

Svar:

Ja faktiskt så hade vi i höstas ett temaarbete om just Bröderna Grimms sagor. Jag läste några av sagorna högt för min klass bl. a *Askungen*, *Mästerkatten i stövlar*, *Rödluvan* och *Törnrosa*. Jag ville försöka få mina elever att skapa egna sagor men att de gärna fick utgå ifrån de klassiska Grimmsagorna. Målet och syftet var att de dels skulle få lära sig känna till några av Grimms sagor och hur en saga är uppbyggd. Vi pratade också en del om var sagorna kom ifrån och att de från början bara berättats för människor då de inte hade tillgång till böcker på det sätt som vi har idag. Ett annat mål var att de skulle få inspiration till att skapa egna sagor med en början, en mitt och ett slut. Jag ville att de skulle tycka att det är kul att skriva och

vara kreativa i sitt skapande. Jag kan ibland känna att när det gäller barnens skrivinläring så är det ibland svårt att få dem att vilja skriva längre meningar utan de nöjer sig oftast med att skriva kort och inte så berättande. Därför valde jag att utgå från sagor som de kanske redan hört men att de också faktiskt fick använda innehållet även i sina sagor, jag tycker det är bättre att de skriver av lite än att de inte skriver alls.

Fråga 7

På vilket eller vilka olika sätt har ni arbetat med sagorna?

Svar:

- Läst många av sagorna högt i klassen;
- Målat bilder ur sagorna och haft vernissage med inbjudna föräldrar;
- Dramatiserat korta scener ur sagorna med och utan replik;
- Skrivit egna sagor inspirerade av Grimms sagor;
- Pratet om sagans uppbyggnad.

Fråga 8

Tror du att de klassiska författarna är på väg att bytas ut mot de modernare?

Svar:

Nej jag tror att de klassiska sagorna kommer att hålla ett tag till men det är nog upp till oss som arbetar i skolan att se till så att de får ett utrymme för att finnas med. Fick eleverna bestämma själva tror jag att de gärna väljer annat som t ex *Harry Potter*, *Äventyrsböcker* och *Lasse Majaböckerna* som varit populära ett tag. Jag tror också att det gäller att vi vet vad vi kan använda oss av i sagan eftersom som jag sa tidigare innehållet många gånger speglar den svaga flickan som måste räddas. Där tror jag att det är viktigt att vi kanske använder oss av ett genusarbete eller åtminstone pratar med eleverna om vilken ställning flickor och pojkar har idag jämfört med hur det sett ut tidigare.

Fråga 9

Hur upplever du att eleverna reagerat på den klassiska sagogenren (ex. uttråkad, nyfiken, positiv etc.)?

Svar:

I min klass så var det övervägande positiva reaktioner även om det fanns en och annan som var tvungen att tala om att han hört sagan 100 gånger och tyckte det var tråkigt att höra den

igen. Men själva arbetet kring skrivandet och skapandet fungerade bra och de flesta tyckte nog att det var ett bra sätt att jobba på. Som i de flesta klasser har jag nog en blandning av elever som gillar olika saker, vissa älskar att lyssna på sagor och jag ser nästan hur de drömmer sig bort medan andra har lite svårare att sitta still under så pass lång tid.

Fråga 10

I hur stor grad upplever du att barnen uppfattar budskapet i sagorna?

Svar:

Eftersom vi pratat en del om innehållet i sagorna och vilka skillnader det var då jämfört med nu så tror jag att de fått lite förståelse för hur vi kan tolka sagorna. Däremot har jag inte övertolkat innehållet utan de får förstå sagan på sitt sätt. Jag har låtit deras egen kreativitet fåt vara avgörande. Jag tror att det kan bli tråkigt om jag tvingar på de tolkningarna utan att de är mogna för det.

Bilaga 4
Intervju 2: Pedagog B

Frågor om användandet av klassiska sagor i undervisningen

Fråga 1

Hur gammal är du?

Svar:

43 år

Fråga 2

Hur många år har du arbetat som lärare/förskollärare?

Svar:

15 år

Fråga 3

Vilka åldrar är det på barnen i din klass/förskoleavdelning?

Svar:

1-5 år

Fråga 4

Vad anser du vara klassiska sagor?

Svar:

Jag tänker naturligtvis främst på Bröderna Grimm som *Askungen*, *Rödluvan* osv. men också *Prinsessan på ärten*, *Tummelisa* och Elsa Beskows sagor. Det finns nog en hel uppsjö av sagor som räknas till den klassiska genren men många har kanske också försvunnit genom åren. Man kan väl egentligen säga att det som är klassiskt är sådant som funnits i mängder av år och som de flesta hört någon gång i någon version. Sen tycker jag att dagens moderna böcker är skrivna utifrån den klassiska sagan.

Hur menar du då?

Ja tittar vi på t ex den moderna populärkulturen idag så kan vi t ex se hur *Harry Potter* bär en del drag från den klassiska sagan. Där finns en huvudkaraktär (Harry) som ska rädda världen från ondska med hjälp av trolldom. Det finns övernaturliga inslag, hjälplösa flickor osv. Man

skulle kunna tänka sig att *Harry Potter* t ex blir en klassiker om hundra år och att de som skrevs innan dess fallit i glömska lite grann.

Fråga 5

Vad ser du för fördelar respektive nackdelar med användandet av klassiska sagor jämfört med annan skönlitteratur?

Svar:

Jag tycker det är jättebra att det finns en tydlig form på sagan och att den är lätt att känna igen. Det är ju dessutom något som de allra flesta har en relation till vilket skapar en gemensam referensram. Det är ju också många av sagorna som går hem i den ålder som jag jobbar med 1-5 åringar. Det är ju också så att sagorna finns i olika versioner vilket gör att bara för att man hört sagan tidigare så behöver det inte betyda att man hört samma version tidigare. Sen går det att använda innehållet på många olika sätt.

Nackdelar vet jag inte om jag tycker att det finns så mycket av. Vad jag ser som en nackdel kan väl då vara innehållet där de skildrar flickor som små och svaga, men det ser jag också som en utmaning att arbeta med. Det ligger ju hos den som arbetar med sagorna att göra om de så de passar för det syfte man har med arbetet.

Fråga 6

Arbetar ni i förskolan något med klassiska sagor (ex. Bröderna Grimm, H.C. Andersén, Elsa Beskow etc.)?

Svar:

Ja vi läser mycket sagor över huvud taget och just de klassiska sagorna har vi också läst en del och då framför allt sådana som passar de mindre barnen. Vi har läst bland annat *Bockarna Bruse*, *Mästerkatten i stövlar*, *Hans och Greta*, *Prinsessan på ärten* och några till. Vi har väl valt att inte använda de sagor som innehåller för mycket läskiga inslag då våra barn är så små, *Hans och Greta* var väl lite på gränsen men vi hade den som flanosaga och berättade den lite fritt tolkat utifrån texten.

Fråga 7

På vilket eller vilka olika sätt har ni arbetat med sagorna?

Svar:

Vi har läst många av sagorna högt både ur sagoboken men också som flanosaga och de större barnen har också fått måla ur sagorna. Vi har också arbetat en hel del med genustänkandet när

vi arbetat med sagor. Vårt arbete har gått ut på att stärka flickornas ställning i gruppen då vi har en del starka och individuella killar i gruppen. Vår ambition är att i framtiden bli en genuscertifierad förskola.

Vad innebär det?

Det innebär att vi som arbetar på förskolan ska vara medvetna om hur vi bemöter killar och tjejer och att vi ska behandla de på exakt samma sätt. Det innebär också att barnens leksaker och annat material ska vara könsneutralt i så stor utsträckning som möjligt.

Fråga 8

Tror du att de klassiska författarna är på väg att bytas ut mot de modernare?

Svar:

Jag tror att vi kanske använder oss av den klassiska sagan men att vi efterhand gör om innehållet så det passar idag. Men att de helt försvinner det tror jag inte kommer hända på bra länge.

Fråga 9

Hur upplever du att eleverna reagerat på den klassiska sagogenren (ex. uttråkad, nyfiken, positiv etc.)?

Svar:

Barnen som jag har hand om är så pass små så de har inte hunnit bilda sig uppfattningar om vad som är tråkigt och uttjatat som de äldre kanske kan tycka. När vi har läst och arbetat kring sagan så har de flesta nog tyckt att det varit roligt och spännande.

Fråga 10

I hur stor grad upplever du att barnen uppfattar budskapet i sagorna?

Svar:

Själva budskapet i sagorna har vi inte arbetat så mycket med eftersom barnen är så små. Men vi har tagit upp det som vi tyckt varit bra att prata om t ex vänskap och att det är bättre att vara snäll mot varandra än att slåss och bråka. Jag tror inte att barn i den här åldern förstår något djupare budskap av dessa sagor inte ens om man talade om vad det var. Man ska inte krångla till det för då riskerar man att ta bort nöjet från högläsningen.

Bilaga 5

Intervju 3: Pedagog C

Frågor om användandet av klassiska sagor i undervisningen

Fråga 1

Hur gammal är du?

Svar:

50 år

Fråga 2

Hur många år har du arbetat som lärare/förskollärare?

Svar:

22 år

Fråga 3

Vilka åldrar är det på barnen i din klass/förskoleavdelning?

Svar:

3-5 år

Fråga 4

Vad anser du vara klassiska sagor?

Svar:

Gamla sagor som har flera hundra år på nacken är nog det som jag förknippar med klassiska sagor. Sen är det ju en mängd olika skillnader i mellan olika sorters klassiska sagor som t ex sägner, fabler, folksagor etc. De typiska sagorna är väl fortfarande *Rödluan*, *Hans och Greta*, *Putte i blåbärsskogen*, *Bockarna Bruse*, *Törnrosa* osv. Sen tycker jag väl personligen att Astrid Lindgren tillhör den klassiska skönlitteraturen även om hennes verk inte är så gamla. Men jag tror att om hundra år så läser vi säkert fortfarande *Pippi Långstrump*, *Bröderna Lejonhjärta* (som jag ändå tycker bär spår av den klassiska sagan) och *Emil i Lönneberga* (som faktiskt skildrar den tid vi levte i). Jämför man t ex Emil och några av folksagorna så skildrar de ju sina tider men där även en uppfostrande moral finns med i syfte att lära oss hur vi ska vara för att bli bra samhällsmedborgare.

Fråga 5

Vad ser du för fördelar respektive nackdelar med användandet av klassiska sagor jämfört med annan skönlitteratur?

Svar:

Jag gillar att det är lagom långa sagor som passar både stora som små lyssnare. Sen är ju sagorna bra för att innehållet kan vara bra att arbeta med i gruppen som t ex vänskap, att vara liten kontra att vara stor, att vara annorlunda eller att känna sig ensam och utanför.

Jag ser inga direkta nackdelar med de klassiska sagorna utan jag tror att vi kan hitta positiva saker i de flesta. Är det så att det är någon som vi inte gillar behöver vi inte läsa just den eller också så bestämmer vi att vi ändrar lite av innehållet för att passa min barngrupp. Det är ju också något som är bra med denna sorts saga att vi kan ändra lite hur vi känner för de har ju redan en mängd olika versioner och en mer gör väl just inget.

Fråga 6

Arbetar ni i förskolan något med klassiska sagor (ex. Bröderna Grimm, H.C. Andersén, Elsa Beskow etc.)?

Svar:

Alltså vi försöker läsa så mycket vi hinner och då blir det lite allt möjligt och då också klassiska sagor. Vi använder oss av mycket flanosagor för det gillar barnen då de kan se bilderna direkt utan att behöva se i boken.

Fråga 7

På vilket eller vilka olika sätt har ni arbetat med sagorna?

Svar:

Det sista året har vi haft en ganska turbulent grupp med många starka individer och då har vi försökt hitta ett sätt att arbeta med gruppen för att slippa alla konflikter. Bland annat har vi läst några av sagorna t ex *Den fula ankungen*, *Prinsessan på ärten*, *Pojken som åt ikapp med jätten*. Vårt mål var att vi med sagornas hjälp skulle kunna prata med barnen om hur man ska vara mot varandra och att det inte är ok att retas eller vara elak. Barn har ju inte samma slags förståelse för hur andra kan känna sig när någon gör något dumt. Därför kände vi att vi skulle försöka att få de att förstå sagans innehåll och därmed också försöka förstå sitt eget handlande mot sina kamrater.

Fråga 8

Tror du att de klassiska författarna är på väg att bytas ut mot de modernare?

Svar:

Nej jag tror att våra klassiska sagor som vi har idag lever ett bra tag till men jag tror också att några av nutidens berättelser också en dag kommer räknas till klassikerna. Som jag var inne på förut så tror jag bestämt att Astrid Lindgren kommer leva kvar länge i folks minne och hennes berättelser kommer nog att gå i arv i generationer – hoppas jag!

Fråga 9

Hur upplever du att barnen reagerat på den klassiska sagogenren (ex. uttråkad, nyfiken, positiv etc.)?

Svar:

Jag tycker nog att det har varit positivt för det är ju alltid lätt att utgå från något konkret när man framför allt vill jobba kring något bestämt. Barnen har varit bra på att lyssna och jag tycker nog att vi fått ett lite bättre arbetsklimat i gruppen efter vårt arbete med sagorna. Det som är bra med den här formen av sagor är ju att berättartempot är bra och sagan är inte särskilt utdragen vilket gör att även små barn klarar av att lyssna.

Fråga 10

I hur stor grad upplever du att barnen uppfattar budskapet i sagorna?

Svar:

Vi har ju arbetat med budskapet en del eftersom vi haft som mål att förstärka gruppen och då har barnen även fått en djupare förståelse för sagan. Men sen finns det ju i de klassiska folksagorna en betydligt djupare innebörd än den vi har berört, men jag tror inte att så små barn skulle kunna förstå alltför djupa budskap.

Bilaga 6
Intervju 4: Pedagog D

Frågor om användandet av klassiska sagor i undervisningen

Fråga 1

Hur gammal är du?

Svar:

45 år

Fråga 2

Hur många år har du arbetat som lärare/förskollärare?

Svar:

10 år

Fråga 3

Vilka åldrar är det på barnen i din klass/förskoleavdelning?

Svar:

7 år

Fråga 4

Vad anser du vara klassiska sagor?

Svar:

Jag räknar väl Bröderna Grimm, Elsa Beskow, H. C Andersén till de främsta inom den klassiska genren. Men sen finns ju moderna klassiker som t ex Pelle Svanslös av Gösta Knutsson, Alfons Åberg av Gunilla Bergström och sen så klart alla Astrid Lindgrens böcker. Men jag antar att du syftar på de gamla klassikerna och de är ju flera hundra år gamla.

Fråga 5

Vad ser du för fördelar respektive nackdelar med användandet av klassiska sagor jämfört med annan skönlitteratur?

Svar:

Fördelarna är att sagorna följer samma stil och att de är lätta att identifiera och sen är det ju sagor som jag tror alla har ett förhållande till vilket gör att vem som än tänker arbeta med dem

kan göra det utan större problem. En annan fördel är ju naturligtvis att det går att ha temaarbete kring dessa sagor och arbeta utifrån innehållet men det går det att göra med andra också förstås fast där tror jag att det är viktigt att vi försöker att hålla liv i det klassiska kulturarvet vilket också står med i läroplanen.

Ser du några nackdelar?

Nackdelarna kan väl vara att innehållet inte stämmer överrens med det liv som vi har idag. Många sagor kan väl ses som lite ålderdomliga där mannen (pojken) gör allt tungt arbete och kvinnan (flickan) är till för att sköta hushållet och bli räddad av mannen.

Fråga 6

Arbetar ni i skolan något med klassiska sagor (ex. Bröderna Grimm, H.C. Andersén, Elsa Beskow etc.)?

Svar:

Under det gångna året har jag haft en 1:a och där har jag inte jobbat något speciellt med just klassiska sagor som tema eller så. Däremot så har det hänt att jag läst någon av Bröderna Grimms och H. C Anderséns sagor på våra högläsningstunder och barnen har någon gång också fått måla bilder i anslutning till den högläsningen. Men i mina tidigare klasser har jag haft temaarbete om Elsa Beskow och då blandat högläsning, skapande och fakta om Elsa och hennes böcker. När jag jobbade i Stockholm för en massa år sedan så hade vi ett arbete kring Elsa Beskow då vi läste sagor av henne och jobbade med hennes sagor under några veckor och så avslutade vi alltihop med att åka och fika i Sigtuna på Tant Bruns café – vilket var mycket uppskattat!

Fråga 7

På vilket eller vilka olika sätt har ni arbetat med sagorna?

Svar:

Som jag sa tidigare så har jag tidigare jobbat med att högläsa, skapa med färg, söka fakta om författaren och sen har de även fått skapa egna sagor där fokus har legat på läs- och skrivinlärning. Det är ju tacksamt att arbeta med sagor i samband med att eleverna ska lära sig läsa och skriva men också då man arbetar med tema om t ex utsatthet, sorg, vänskap etc.

Fråga 8

Tror du att de klassiska författarna är på väg att bytas ut mot de modernare?

Svar:

Det hoppas jag verkligen inte! Men det är viktigt att vi i skolan också jobbar med det och inte glömmer bort de gamla sagorna eftersom de är en del av vårt kulturarv. Jag tror också tyvärr att tiden inte alltid räcker till att göra allt som man önskar särskilt då man närmar sig 3:an och de nationella proven. Men jag hoppas att sagorna stannar kvar och att våra framtida generationer också får ta del av dem.

Fråga 9

Hur upplever du att barnen reagerat på den klassiska sagogenren (ex. uttråkad, nyfiken, positiv etc.)?

Svar:

När jag arbetat med just klassiska sagor så har jag upplevt det som att de flesta nog varit positiva, jag tror det beror på vilket sätt vi väljer att arbeta med det. Är vi som pedagoger positiva och tycker om det vi gör så tror jag att det smittar av sig. Sen finns det ju så många sagor att välja och vraka bland så det behöver aldrig bli tråkigt.

Fråga 10

I hur stor grad upplever du att barnen uppfattar budskapet i sagorna?

Svar:

Ja du det är svårt att veta exakt hur mycket de verkligen förstår men när vi jobbat med sagorna så har vi inte valt att arbeta med alla tolkningar som kommit fram de senaste åren utan vi har valt att fokusera på de tydliga budskapen som finns i sagan. Ska man gå djupt in i sagan och tolka alla undertexter som står beskrivna så tror jag personligen att det kanske passar de lite äldre eleverna. Jag tror också att det är viktigt att för att kunna tolka och lära ut de symboler som finns i sagorna så måste man vara inläst på området själv.